

Wetenschapper vindt

Ton Derksen

‘Met hun
“magisch oog”
menen officieren
dat ze kunnen
zien of iemand de
waarheid spreekt’

‘Advocaten worden gezien als probleemzoekers, terwijl het onfeilbare OM en de integere rechters zo’n mooie zaak opbouwen’

Leon Heuts

foto Gerard Verschoten

‘Ik begrijp steeds beter waarom advocaten in strafzaken hun verdediging vaak bouwen op vormfouten. Natuurlijk, het geeft de advocatuur een slechte naam, het publiek snapt er niets van. “Het ging er toch om of hij het had gedaan of niet? Hoe kan hij nou weggkomen door een vormfout?” Maar advocaten *kunnen* vaak niet anders. De achterstand ten opzichte van het Openbaar Ministerie is te groot. Argumentatie wordt bijvoorbeeld vaak niet seri-

eus genomen, ook al steekt die goed in elkaar. De verdediging van Stijn Franken, in de zaak-Lucia de B., was argumentatief heel sterk – ik heb daar weliswaar nog veel bij gezocht, maar Franken heeft al prima werk afgeleverd. Er is helaas niet naar hem geluisterd.’

Eigenlijk wil wetenschapsfilosoof Ton Derksen pas in zijn *volgende* boek uitweiden over de Nederlandse advocatuur. In een boek met de omineuze titel *Het zwartste scenario*. Maar zijn nieuwste, *Het OM in de fout*, biedt mede alle aanleiding om te praten over de rol van advocaten in het Nederlandse strafrecht. Derksen kreeg landelijke bekendheid nadat hij zich vastbeet in de zaak-Lucia de B.,

volgens rechtspsycholoog Hans Crombag getuigde hij daarmee van *Zivilcourage*. De B. is inmiddels voorlopig vrijgelaten.

In zijn laatste boek houdt Derksen vijf moordzaken tegen het licht: de Schiedammer Parkmoord, de zaak-Lucia de B., de zaak-Sweeney, de Deventer moordzaak, en de zaak Henk H. Hij ziet een zich herhalend patroon van fouten: ‘De rol van het OM is het vinden van waarheid. Daartoe dienen een aantal criteria te worden gevolgd, variërend van een goede empirische toetsing tot openstaan voor kritiek en de mogelijkheid van falsificatie. Maar in deze zaken zag ik voortdurend wat ik “De zeven hoofdzonden van de waarheidsvinder” noem: onwaarheid spreken, relevante informatie achterhouden, misleidend formuleren, willekeur, cruciale argumentatiefouten maken, geslotenheid voor kritiek en het magisch oog.’

Volgens Derksen is vooral dat ‘magisch oog’ funest: ‘Het is de overtuiging van officieren van justitie en advocaten-generaal dat ze door hun kunde kunnen zien of iemand de waarheid spreekt. Overigens is die overtuiging niet zo bijzonder. We denken allemaal over zo’n magisch oog te beschikken. Het is evolutionair noodzakelijk; de overtuiging dat waar rook is, ook wel vuur zal zijn, is vanuit het oogpunt van overleven heel handig. Maar het klopt natuurlijk niet altijd. Bij een rechtszaak is een dergelijke overtuiging op voorhand niet acceptabel. Je moet de feiten empirisch toetsen zonder vooringenomen te zijn. Maar in de genoemde rechtszaken weten de officieren van justitie en advocaten-generaal al bij voorbaat hoe de vork in de steel zit. De feiten hoeven nog slechts te worden ingepast. Ze “construeren” een verhaal, ze toetsen niet kritisch of de geconstateerde feiten corresponderen met de werkelijkheid.’

Volgens Derksen hebben advocaten daarbij vaak geen schijn van kans. Zelfs als ze een goede verdediging voeren, is het moeilijk om het magische oog te breken. ‘Advocaten worden gezien als probleemzoekers, terwijl het onfeilbare OM en de integere rechters juist zo’n mooie zaak opbouwen. Het idee dat waarheidsvinding juist vereist dat een zaak kritisch moet worden tegengesproken, leeft te weinig. Daarbij is het voor advocaten onmogelijk een juiste houding aan te nemen. Moet je als advocaat beleefd blijven? Onlangs

las ik in een requisitoir dat het ‘OM en de rechter de bijzonder professionele houding van de advocaat gewaardeerd heeft’. Of dat nu getuigt van een kritische rol... Moet je dan boos worden? Dan wordt al snel de integriteitskaart uitgespeeld. In het ergste geval kun je niets meer doen. Dat noem ik dus het zwartste scenario. Het zou ook schelen als advocaten goed zouden worden geschoold in statistiek en empirische toetsing. Ze trappen namelijk in dezelfde evolutionaire vallen als het OM, en laten zich in de luren leggen door constructies van feiten die de toets van de empirie niet kunnen doorstaan, of door “onweerlegbare” statistiek. Neem nu de zaak-Henk H. De verdachte zou Ron O. hebben omgebracht, en in een graf gedumpt. Het lijk werd twee maanden later gevonden. Volgens Henk H. stierf O. een plotselinge, natuurlijke dood tijdens een geheime ontmoeting tussen homo’s. De

.....
 ‘De kans dat een 35-jarige man plotseling aan een natuurlijke dood overlijdt, is inderdaad zeer klein – maar de kans op een niet-natuurlijke dood is nog veel kleiner
 .....

aanwezigen waren bang dat hun identiteit bekend zou worden, en hebben het lichaam begraven. De verdediging voerde aan dat acute hartdood twee maanden na het overlijden niet meer aan te tonen is. Het OM stelt daarentegen, met de patholoog, dat de kans dat een jonge man – O. was 35 – plotseling overlijdt aan een natuurlijke dood zeer klein is. Dus moest het wel moord zijn. Dat klinkt heel overtuigend, ware het niet dat de kans dat een man van die leeftijd een *niet*-natuurlijke dood sterft nog veel kleiner is. Als je dat eenmaal weet, is het niet moeilijk om in te zien dat het OM een elementaire argumentatiefout maakt, één van de zeven hoofdzonden. Maar dat doorzie je niet zomaar, en het is begrijpelijk dat de advocaat het niet zag. Je moet daartoe worden getraind. Willen we dat advocaten de rol van kritische tegensprekers kunnen spelen? Begin bij de opleidingen.’

.....
 (advertenties)

Procederen in Duitsland?

Duitse advocaten, vloeiend tweetalig, gespecialiseerd in Nederlands-Duitse rechtszaken

Blankestijn & Oortman Advocaten en Rechtsanwältinnen
 Postbus 619, 7550 AP HENGELO
 Telefoon 074 - 259 38 67
 Fax 074 - 259 38 68
 www.blankestijnoortman.nl

Pensioenadviesbureau Mr. H.N.J. Bijvoet

sinds 1982

Keizersgracht 403
 1016 EK Amsterdam
 www.chezpied.nl
 nick.bijvoet@chezpied.nl
 tel: 020 623 54 21

“Laagdrempelig en goed bereikbaar voor cliënten”

Senior jurist Peter Schulting in zijn persoonlijke video op JuristBijDAS.nl

DAS rechtsbijstand
 AMSTERDAM ARNHEM 'S-HERTOGENBOSCH RIJSWIJK